

הידוש של מקרא

פרשת וישב

לבוא אליהם אלא רק לראות שלומם ולהשיב אל אביו מה ראה, ומאי שנא.

ועיין ברשב"ם שביאר ממה היה חושש יעקב, שהיות והלכו לשכם והוא מקום סכנה בשבילים שהרי הרגו שם אנשי המקום, ומכך חשש שמא הזיקום שם ולכך שלחו לראות בשלומם, וזהו דאמר הלוא אחיך רועים בשכם ולכך ואלחך אליהם.

רק דעדיין צריך ביאור מה יועיל שישלח יוסף אליהם, הרי אם את כל אחיו שהיו יחד הזיקו על שהרגו אנשי שכם, ודאי שאת יוסף שהלך לבדו יכולים להזיק, ואיך לא חשש לשולחו אליהם, ולמה לא שלח איזה עבד או שליח אחר.

ואולי יש לומר דהיות וליוסף עשה כתונת פסים ממילא לא חשש שיהא הוא ניזוק, דהיה זה הגנה מכל המזיקים, ולכך רק השבטים עצמם יכלו להזיקו, דהם הורידו הכתונת מעליו וכפי דאמר הכתוב לקמן דמיד כשבא יוסף ויפשיטו את הכתונת מעליו, ולכך יכלו להזיקו.

רק דא"כ יקשה למה באמת לא חשש יעקב שיזיקוהו אחיו, והרי ידע שהם שונאים אותו ואינם יכולים דברו לשלום. ואולי יש לומר דזהו דחזר יעקב שוב לומר לו 'ראה' את שלום אחיך, ולא כמו שאמר בתחילה לכה ואשלחך אליהם, דבאמת רק מרחוק רצה שיראה מעשיהם שלא ניזוקו, אבל

ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר הנני: ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר (לו, יג יד). צריך ביאור מה היה העניין בזה של יעקב ששלח את יוסף לראות בשלום אחיו, דממה חשש שלכך שלחו לבדוק.

ועוד דמה יועיל לו שליחת יוסף אם יש לו איזה חשש שם, הרי אם חלילה קרה להם איזה אסון איך יועיל בזה יוסף שהיה לבדו, הרי אם הם שהיו כולם יחד לא הועיל להם ועדיין לא חזרו לביתם, איך יועיל יוסף יותר, וממילא למה שלחו.

עוד צריך ביאור בלשון שנקט יעקב לכה ואשלחך, דטפי ניהא למינקט בא ואשלחך, שהרי קודם היה לו לבוא אל אביו שישלחנו, ואח"כ לילך לאחיו, או די לומר ואשלחך לכה, אבל הכפל לשון לכה ואשלחך למה נאמר.

ובפרט קשה למה אח"כ חזר ואמר לו לך נא ראה את שלום אחיך, הרי כבר אמר לו בתחילה לכה ואשלחך אליהם, ומה הוסיף עכשיו בדבריו יותר מבתחילה ולמאי חזר על זה.

עוד צריך ביאור למה בתחילה נקט בדבריו שישלחהו אליהם, ואילו אח"כ אמר לו רק ראה את שלום אחיך, משמע שאינו צריך

חידושו

וישב

של מקרא

חזר בו ממה שאמר שילך אליהם, דממילא לא יהא צריך לדבר עמם ובכך סבר שלא יזיקוהו, אבל למעשה כבר מרחוק ראו השבטים את יוסף ולכך באו הם אליו והזיקוהו, וכפי שאמר הכתוב להדיא ויראו אותו מרחוק ובטרם יקרב אליהם ויתנכלו אותו להמיתו.

וממילא ניהא למה כלל חזר יעקב ואמר לו לך נא ראה את שלום אחיך, דכאן חזר בו ממה שאמר לו אשלחך אליהם, וממילא ניהא מה דשינה לשונו ממה שאמר בתחילה, דרק לכך חזר כלל על הציווי כדי לשנותו ממה דאמר תחילה.

רק דעדיין קשה מהו הלשון שנקט בתחילה 'לכה' ואשלחך, דהיה לו לומר בא ואשלחך, או שאם הוא כבר אצלו די לו לומר אשלחך אליהם, ו'לכה' דנקט מהו.

ועיין באור החיים הק' שביאר שלכה היינו אל אחיך, והיות וחשש מאחיו ששונאים אותו לכך אמר לו ואשלחך דממילא הוה שליח מצוה ולא יינזק מהם.

רק דלדברינו קשה, דאם כבר נתן לו פתרון במה ששלחו שלא יזיקוהו אחיו, והיינו במה שעשאו שליח מצוה, א"כ למאי היה לו לחזור בו ולומר רק ראה את שלום אחיך ולא לבוא אליהם ממש כמו שאמר לו בתחילה.

ואולי יש לומר ע"פ המשך דברי האור החיים הק' שדן כאן דעל אף שהיה לו שמירה זו של שלוחי מצוה, מ"מ היכא דשכיח היזקא נחלקו פלימו וחכמים גבי בדיקת חמוץ במקום הסכנה אי מועיל שמירה זו, והוא שם אמר דסבר יעקב כחכמים דמועיל אפי' בכהאי גוונא, אבל לדברינו יהא ניהא אפי'

לשיטת פלימו דבשכיח היזקא אין מועיל שמירת שלוחי מצוה, ולכך באמת חשש יעקב לזה, על אף שכבר עשאו שליח מצוה, ולכן שלחו רק לראותם ולא לבוא אליהם ממש, ובכך לא יהא שכיח היזקא כ"כ.

ויקחהו וישליכו אתו הברה והבור רק אין בו מים (לז, כד). עיין רש"י הק' שביאר דמים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, דהרי ממשמע שנאמר הבור רק כבר ידעינן שאין בו מים, רק דבא לומר דרק מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו.

ועיין בשפתי חכמים שהקשה מנין לרש"י דדווקא נחשים ועקרבים יש בו, וביאר דרש"י למד בן מגז"ש מפ' עקב דכתיב שם נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין בו מים, מה אין מים דלהלן נחש שרף ועקרב איכא, כך כאן נחשים ועקרבים יש בו.

רק דקשה דאם יש לנו גז"ש זו, למאי כלל כתיב והבור ריק, הרי די לומר והבור אין בו מים וכבר נדע מגז"ש דנחש שרף ועקרב יש בו.

עוד צריך ביאור דאם איירי שהיו שם נחשים ועקרבים במה בא ראובן להצילו כלל, הרי מן הנחשים ועקרבים היה יכול למות, ולא היה לו לידע שיהא ניצל מהם בנס, ומה הצלה איכא בזה.

ועיין ברא"ם שביאר דבאמת הם לא ידעו שהיו שם נחשים ועקרבים ולכך השליכוהו שם, ובאמת ראובן חשב להצילו בכך, ובנס היה שבאמת ניצל מהם ולא הרגוהו.

וממילא לפי זה ניהא גם למה כתיב והבור ריק, דבאמת להם היה נדמה הבור לריק גם מן

חידושו

וישב

של מקרא

המוזיקים הללו, רק דהכתוב אומר לך דאין בו מים וממנו תדע שנחשים ועקרבים יש בו וכדילפינן מגז"ש, ומ"מ ניצל יוסף בנם מהם.

ואולי לפי זה גם יהא ניהא מהו דאמר יהודה מה בצע שנהרוג את אחינו וכיסינו את דמו, דלכאורה קשה דמה רצה עכשיו יהודה הרי כבר הצילו ראובן ממיתה וממה בא הוא להצילו עכשיו.

ובאמת ברש"י ובתרגום כבר תירצו קושיא זו דבאמת לא ממיתה בא להצילו אלא דאמר להם מה ממון יהא לנו מכך שיהא בבור וימות אח"כ שם, ולכך נמכרנו לישמעלים.

אבל לפי דברינו ניהא שאפשר דבאמת גילה אח"כ יהודה שיש שם נחשים ועקרבים, דממילא סכנת מיתה עדיין עליו שם, ולכך אמר מה בצע כי נהרוג את אחינו.

עוד יש לתרץ באופן אחר והוא ע"פ מה דביאר רש"י לעיל גבי ראובן, דביאר שהחשש של ראובן היה שהיות והוא הגדול יתלה הסרחון בו.

והקשה שם השפתי חכמים מנין לו לרש"י דמחשש שיתלה הסרחון בו אמר כן ראובן אולי חסיד גדול היה ונתכוין להצילו ממיתה לשם שמים. וביאר דלמד כן רש"י מהא דכשבירך יעקב את השבטים בירך את יהודה על שאמר מה בצע, ואילו את ראובן לא בירך, והוא מבאר שם דהיות וראובן לא בא להצילו לשם שמים אלא רק שלא יתלה הסרחון בו, לכך לא בירכו יעקב על זה, ומשא"כ יהודה דלשם שמים הצילו ולכך בירכו, דממילא ראייה הוא

שלא לשם שמים הצילו אלא כדי שלא יתלה הסרחון בו.

אבל באמת אולי יש לומר דכן נתכוונו שניהם לשם שמים, רק שראובן אמר דאפי' שיש שם נחשים ועקרבים, מ"מ נשליכו לשם, דלא בא להצילו ממש אלא אמר להם שיבדקוהו אם מן שמים מצילין אותו, דאם ימות יהא זה באשמתו ומשום שאין לו ליוסף זכות להנצל, ולכך רק אם ייעשה לו נס וראוי הוא לכך ינצל, וזהו דאמר למעל הציל אתו להשיבו אל אביו, והיינו שיהא הוא מציל עצמו בשוכו אל אביו בתשובה ובמעשים טובים שלו.

ועל זה אמר רש"י שעשה כן ראובן שלא יתלה הסרחון בו, היינו שאם ימות בבור זה יהא זה משום שמעשיו של יוסף לא עמדו לו, ומשא"כ אם יהרגוהו בידיים יתלו הסרחון בו דהוא הגדול.

דממילא באמת אין כאן פגם בכוונתו של ראובן, דהוא לשם שמים עשה, רק שההצלה היה תלוי במעשיו של יוסף. וממילא לכך כשבירך יעקב לא בירך את ראובן על זה, דהוא לא הצילו בידיים, אלא רק נתן לו האפשרות להציל עצמו במעשיו הטובים ובזכויותיו, ומשא"כ יהודה הצילו ממש בידיים ולכך בירכו.

ואולי זהו מה שאמר יהודה מה בצע כי נהרוג את אחינו וכיסינו את דמו, דמה יועיל לנו שנהרגו באופן הזה שאמר ראובן ולבודקו אם יעמדו לו זכויותיו להצילו, ובכך וכיסינו את דמו לומר דבאשמתו מת שלא עמדו לו זכויותיו, אלא נמכרנו לישמעלים ולא נעמידו כלל בסכנת מיתה.

חידושו

וישב

של מקרא

ואולי יש לומר שלכך כתיב 'רק' חסר בלא יו"ד, לומר דדבר זה אם הוא ריק ולא יהא בו כלום או שיהיו בו נחשים ועקרבים תלוי הוא, דאם יעמדו לו זכויותיו יהא הבור ריק ויסתלקו המזיקים משם, אבל אם לא יעמדו לו זכויותיו ישארו שם הנחשים והעקרבים ויזיקוהו, אבל לעצם הענין שהיו שם בתחילה נחשים ועקרבים זה למידים מגז"ש וכנ"ל מאין בו מים מפ' עקב.

ולכך כשבא ראובן מן הבור ולא ראהו שם השש ואמר אנא אני בא, דסבר דאחר שהלך הוא הוציאו אהיו את יוסף והרגוהו בידיים, דממילא יתלה הסרהון בו, ולכך אמר אנא אני בא שעליו יפול הדבר.

וממילא אחר כל זאת יש לפרש מה דהקשינו דאיזה הצלה היה במה שהשליכוהו לבור, דבאמת איירי שידעו שנחשים ועקרבים יש בו, רק דהצלתו היה באופן שיבדקוהו מעשיו וזכויותיו ויהא תלוי בהם.

רק דא"כ עדיין יקשה למה נכתב והבור רק, דהלא אין לפרשו עכשיו שלהם היה נראה שהבור ריק, שהרי אמרנו שהשליכוהו על אף שידעו שנחשים ועקרבים יש בו.

יוצא לאור ע"י הר"ר זלמן חיים הומינר הי"ו, מחבר גליון 'דפירשנו' על הדף היומי, קרית קרעטשניף רחובות.

להנצחות ולרשימת תפוצה וכן לכל ענייני הגיליון ניתן לפנות למס' פאלפון 0533132203 או למייל sh0533132203@gmail.com